

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO

Kangasala

**Kuhmalahden rantaosayleiskaavan, kirkonkylän
sekä Pohjan kyläyleiskaavojen arkeologinen
täydennysinventointi 2017**

Kim Krappala

Pirkanmaan maakuntamuseo

**Kangasala
Kuhmalahden rantaosayleiskaavan ja
kirkonkylän sekä Pohjan kyläyleiskaavojen
täydennysinventointi 2017**

**Arkeologinen täydennysinventointi
Kim Krappala**

Kansi: Sippolanmäen esihistoriallinen kivirakenne (KYY 285:5)

Tiivistelmä

Pirkanmaan maakuntamuseo teki Kangasalan Kuhmalahden rantaosayleiskaava-alueella, kirkonkylän sekä Pohjan kyläyleiskaavojen alueella kulttuuriympäristöselvityksen vuonna 2016 (Hinnerichsen 2016; Moilanen 2016). Selvityksessä tarkastettiin sellaisia irtolöytökohteita, joita vuoden 2016 arkeologisessa inventoinnissa ei tarkastettu esimerkiksi epäotollisten olosuhteiden tai ajan puutteen vuoksi. Selvityksessä tehtiin maastotarkastus ja koekuopitus kuudessa kohteessa ja tehtiin maastotarkastus Kuhmalahden kirkonkylän poikki kulkevalle vanhalle tielinjalle. Selvitys kohdennettiin erityisesti tunnettuihin irtolöytöpaikkoihin. Täydennysinventoinnin toteutti ja kustansi Pirkanmaan maakuntamuseo. Täydennysinventoinnin tuloksen perusteella yhtä arkeologista löytöpaikkaa ja yhtä dokumentoitua röykkiökokonaisuutta suositellaan määriteltäväksi kiinteäksi muinaisjäännökseksi.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta: Kangasala (Kuhmalahti)

Peruskartat: 2141 11, 2141 12, 2143 03

Tutkija: FM Kim Krappala

Tutkimuslaitos: Pirkanmaan maakuntamuseo

Työhön varattu aika: 1.11.-27.11.2017, joista kenttätöypäiviä neljä

Inventoinnin löydöt: -

Digitaalinen kuva-aineisto: KYY 285:1-36

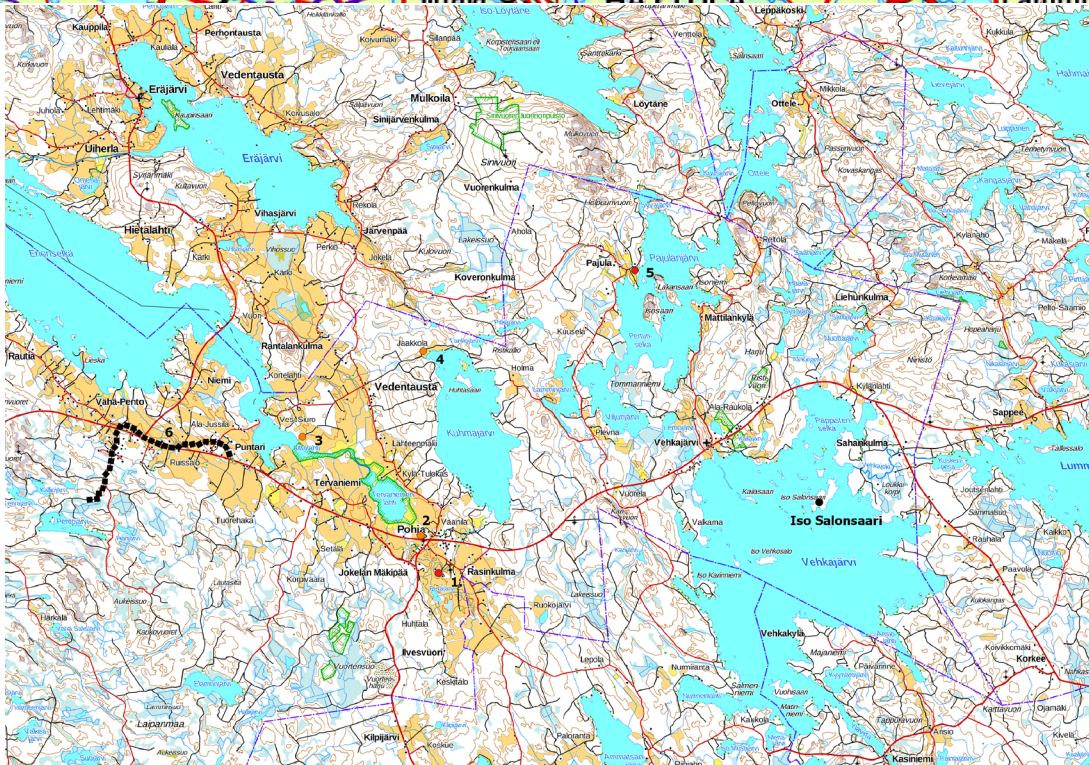
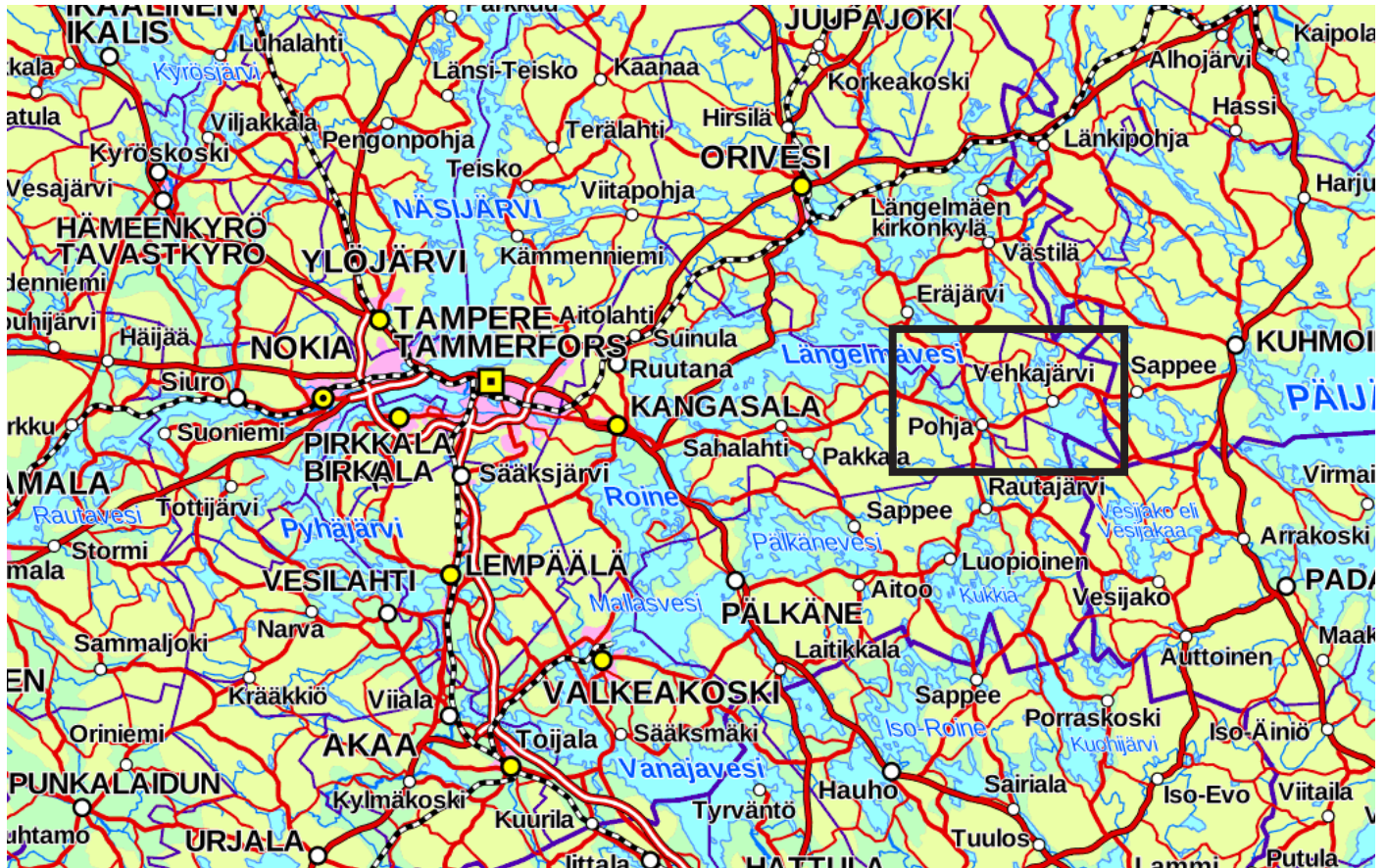
Työn tilaaja: Kangasalan kunta

Alkuperäisen raportin säilytyspaikka: Pirkanmaan maakuntamuseo

Inventointiraportin kopiot: Tilaaja, Museoviraston arkisto

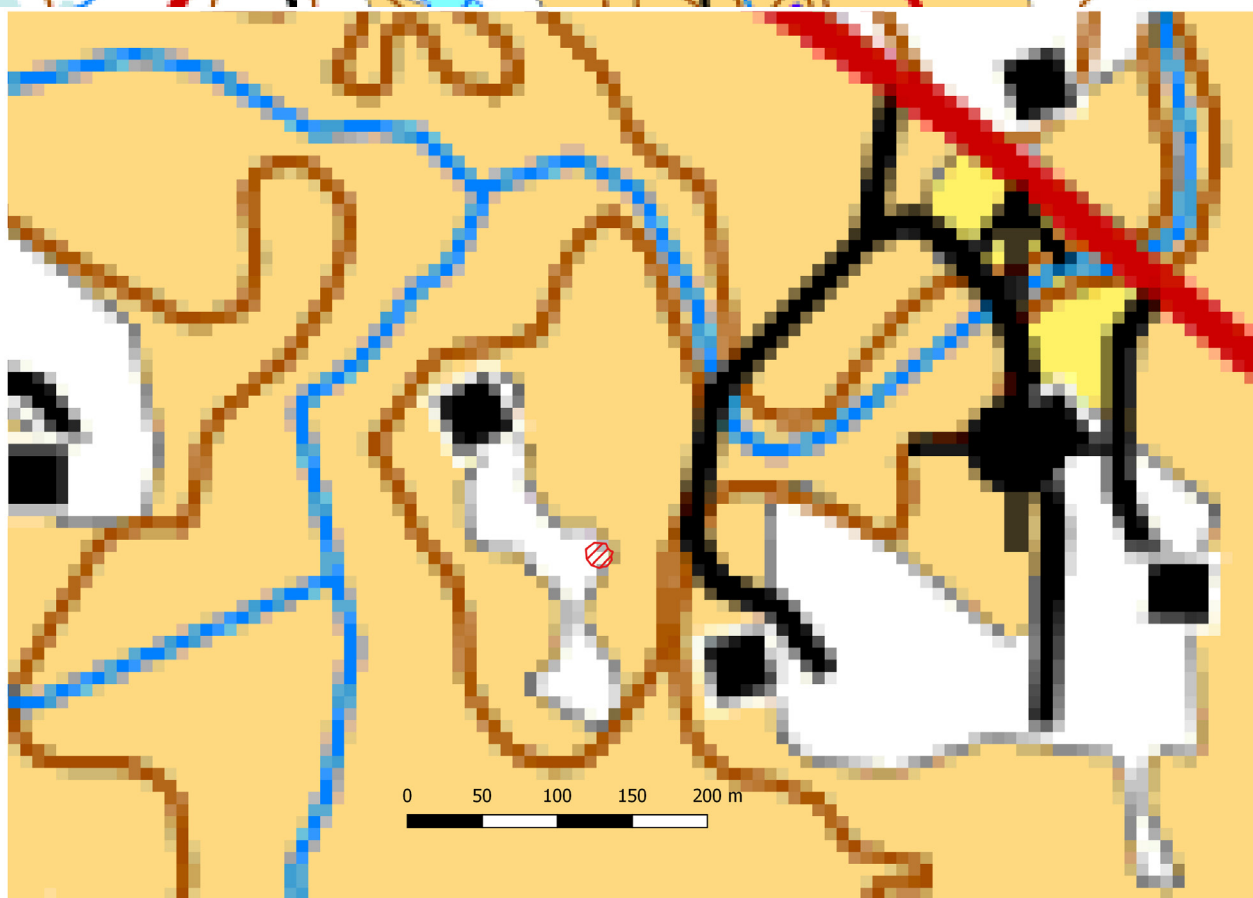
Sijantikartat

Tutkimusalueen sijainti:

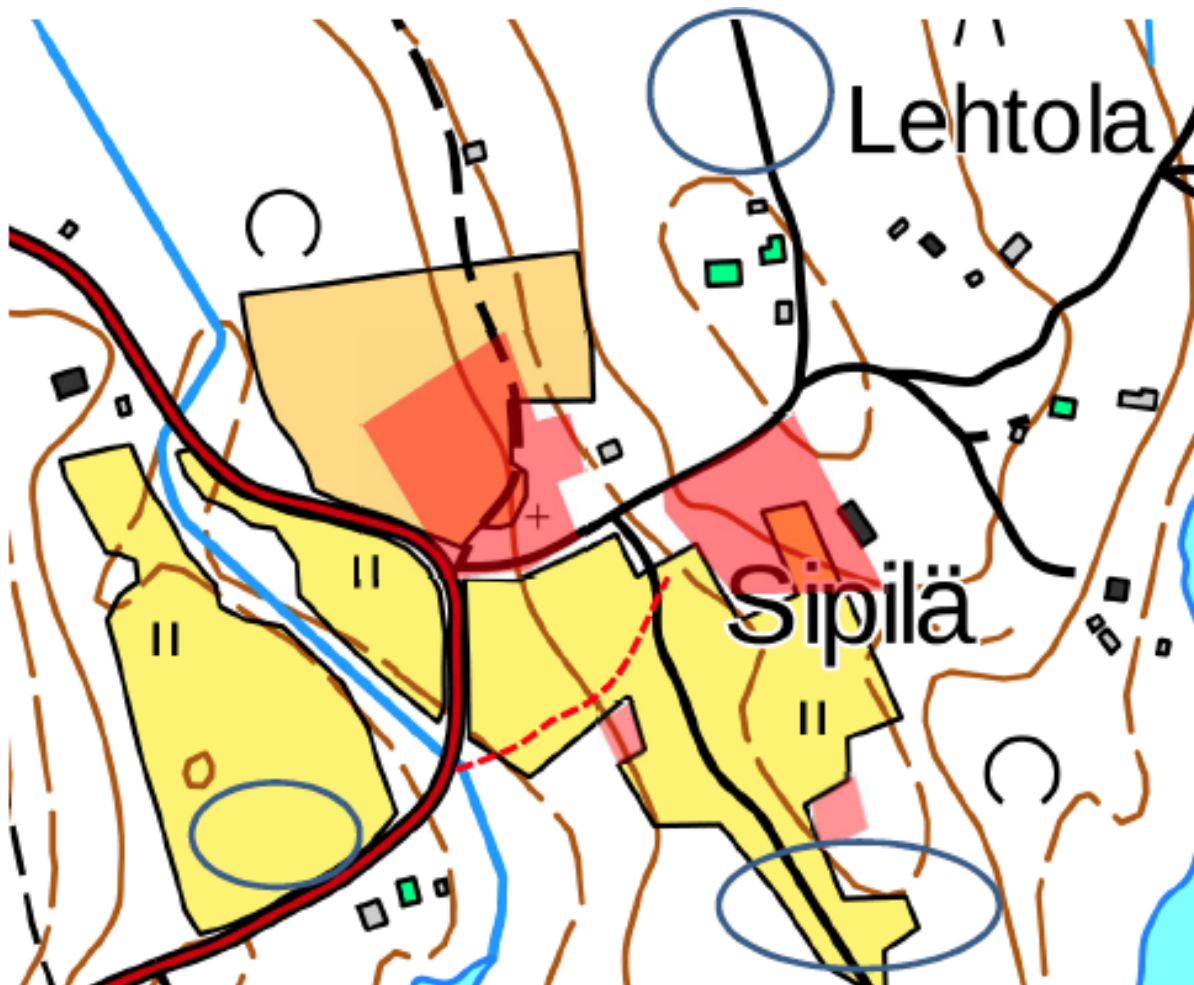
Kohteet numeroittain: Punainen piste (muinaisjäännös), oranssi piste (irtolöytöpaikka), Iso Salonsaari (musta piste) ja vanha tielinja.

Sijaintikartat: Sippolanmäen (kohde 1) rajausedotus

Ehdotus Sippolanmäen kiinteän muinaisjännöksen rajaamiseksi

Sijaintikartat: Pajula (Pajulahti) -röykkiöiden alustavat rajaukset Pajula (Pajulahti) historiallisen kylätontin läheisyydessä

Punainen alue Pajulan (Pajulahti) historiallinen kylätontti. Violetit rajaukset ovat Ulla Moilasen (2016, s.70) arvio peltoröykkiöalueiden laajuudesta.

Punaisella rasterilla merkitty 2017 dokumentoitu röykkiöalue

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	3
Sijaintikartat	4
1. Johdanto	8
2. Tutkimusalueen tutkimushistoria ja vesistöjen kehitys	9
3. Tutkimusmenetelmät ja -tulokset	10
4. Kohteet ja tarkastetut alueet	12
Sippolanmäki (Kohde 1.)	12
Koivisto (Kohde 2.)	15
Vähä-Annala (Kohde 3.)	17
Jaakkola (Kohde 4.)	19
Sipilä/Pajula (Pajulahti)(Kohde 5.)	21
Kuhmalahden kirkonkylän läpi kulkeva tielinja (Pälkäne-Onkkaala-Sahalahti-Kuhmalahti) (Kohde 6.)	24
Tarkastettu alue: Iso Salonsaari	26
5. Yhteenveto	27
Lähteet	28
Liitteet	29

1. Johdanto

Pirkanmaan museo teki vuonna 2016 arkeologisen (Moilanen 2016) ja rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnin (Hinnerichsen 2016). Syksyn 2017 arkeologisen täydennysinventoinnin tarkoituksena oli täydentää arkeologista selvitystä niiltä osin kun aiemmassa inventoinnissa ei oltu tarkastettu irtolöytökohteita tai muita potentiaalisia kohteita epäotollisten olosuhteiden tai ajanpuutteen johdosta. Inventoinnin tilasi Kangasalan kunta.

Vuoden 2017 Kuhmalahden arkeologisen täydennysinventoinnin teki FM Kim Krappala. Työtä valvoi FM Kreetta Lesell. Inventoinnissa yhdeltä tunnetulta irtolöytöpaikalta havaittiin kivikautinen kiinteä muinaisjäänös. Moilasen 2016 inventoinnissa havaitusta röykkiökohteesta (Pajula (Pajulahti)) tehtiin lisää havaintoja. Tämä kokonaisuus luokitellaan kohteen Pajula (Pajulahti) alakohteeksi. Muista tarkastetuista irtolöytöpaikoista ei kyetty tekemään havaintoja kiinteistä muinaisjäänöksistä. Yhden irtolöytöpaikan (Koivisto) koekuopituksessa Kim Krappalaa avusti metallinilmaisinharrastaja Markus Kujanpää.

Kenttätöyöt toteutettiin neljässä päivässä Marraskuussa 2017. Sääolosuhteet inventoinnille olivat pääasiassa hyvät. Inventoinnin kolmena ensimmäisenä päivänä näkyvyys oli hyvä ja sää poutainen. Inventoinnin viimeisenä päivänä saatiin iltapäivästä maahan pieni lumipeite, joka ei kuitenkaan estänyt riittävien havaintojen tekemistä kentällä tarkastettavassa kohteessa Iso Salonsaari.

Tutkittavat kohteet olivat kaikki jossain määrin aluskasvillisuuden peittämiä. Kohteiden prospektointi toteutettiin koekuopituksella ja maastotarkastuksella. Koiviston rautakautisen soljen löytöpaikalla hyödynnettiin lisäksi metallinilmaisinta (malli Garrett AT pro). Pintapöimintään ei ollut mahdollisuutta millään kohteella.

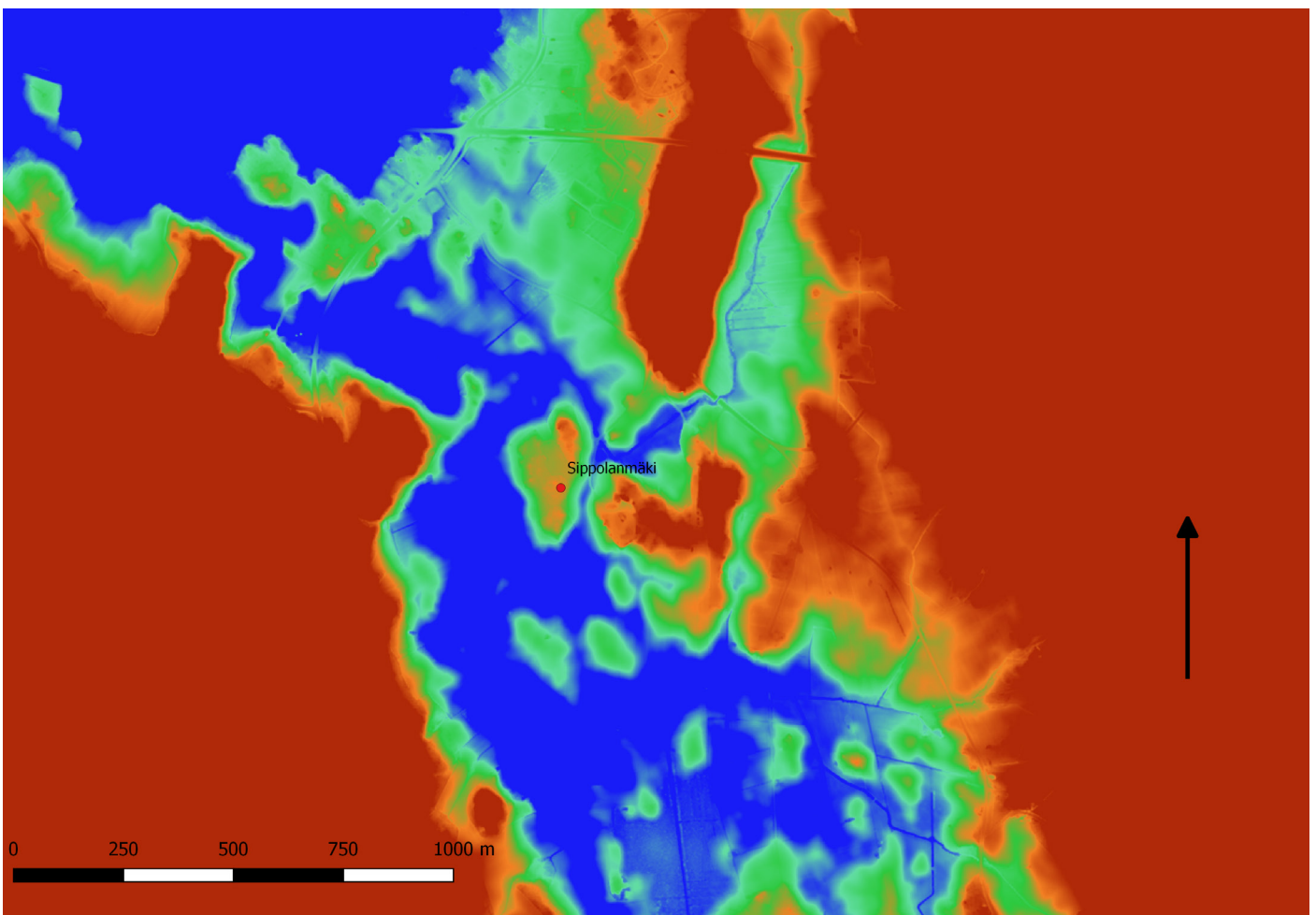
Kohteet dokumentoitiin valokuvaamalla ja kirjallisilla kuvauksilla. Sijaintitiedot määriteltiin käsi-GPS-paikantimella (Garmin 62s). Kohteilla tehdyt havainnot on tallennettu raportin loppuun liitteeksi. Koordinaatisto on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-muodossa. Raportin kartta-aineisto tuotettiin QGIS-ohjelmalla. Inventoinnissa ei tallennettu löytöjä. Inventoinnin kuva-aineisto on tallennettu Tampereen museoiden Siiritietokantaan (KYY 285).

Kim Krappala, Tampereella 24.11.2017

2. Tutkimusalueen tutkimushistoria ja vesistöjen kehitys

Kuhmalahden alueella arkeologisia inventointeja ovat tehneet ainakin Timo Jussila (2003 ja 2007, Vehkajärven, Längelmäveden ja Pajulanjärven rannoilla), Johanna Seppä (2007, Kirkonkylän ja Pohjan kylän alueella), Ulrika Köngäs (2009, kirkonkylän alueella) ja Ulla Moilanen (2016). Kuhmalahti liitettiin Kangasalan kuntaan vuonna 2011. Alueelta tunnetaan inventointien myötä esihistoriallisia muinaisjäännöskohteita erityisesti Längelmäveden rannoilta. Myös Vehkajärven rannoilta tunnetaan muutamia esihistoriallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä. Kuhmajärven ja Pajulanjärven rannoilta tunnetaan pääasiassa vain arkeologisia irtolöytöpaikkoja.

Kuhmalahden alueen esihistoriaa tarkasteltaessa keskeinen merkitys on alueen vesistöhistorialla. Tämä inventointi sijoittuu Längelmäveden, Kuhmajärven, Pajulanjärven ja Vehkajärven ranta-alueille sekä näihin vesistöihin yhteydessä olevien pienempien järvien ja saarien alueelle. Edellä mainitut suuret vesistöt ovat muodostuneet omiksi altaiksi jo Ancyloskaudella noin 9000 vuotta sitten. Ancyloskauden rannankorkeus on ollut 100 metrin korkeustasolla.

Rannansiirtymä Pohjan kylässä. Rannansiirtymäkartta rekonstruoitu 90 metrin korkeudelle.

Längelmäveden myöhäiskivikautiset asuinpaikat ja sitä myöhemmät kiinteät muinaisjäännökset sijaitsevat yli 90 metrin korkeustasolla. Kivikaudelta 1600-luvun alkuun Längelmävesi, Vesijärvi ja Pälkänevesi muodostivat yhtenäisen altaan, josta vedet laskivat Sarsan virran ja kosken kautta Roineeseen. Kesäkuussa 1604 vesimassat puhkaisivat Kostianvirran, jota pitkin Pälkänevesi alkoi virrata Mallasveteen. Pälkäneveden pinta aleni nopeasti, minkä seurauksena Pälkäneveden ja Längelmäveden yhdistäneen salmen paikalle yhdistyi Iharinkoski. 1830-luvulla Längelmäveden ja Roineen välillä rakenteilla olleen kanavan tukipaalut pettivät, minkä seurauksena Längelmäveden pinta laski lähelle nykyistä korkeutta (n. 84 m mpy) (Moilanen 2016).

3. Tutkimusmenetelmät ja -tulokset

Vedenpinnan vaihtelun lisäksi inventoinnin suunnittelussa tarkastettiin GTK:n maaperäkartoja. Karttoja tarkasteltiin QGIS-ohjelmalla, johon myös vanhat kartat asemoitiin (mm. isojakokartta ja pitäjänkartta). Käytettävissä olleen ajan puitteissa koekuopittavat alueet pyrittiin tarkastamaan ennalta moniulotteisesti. Kentällä koekuoppien teossa pyrittiin kuitenkin tarkkailemaan myös maastossa havaittavia ilmiöitä, jotka eivät ilmene esitöissä.

Inventoinnissa tarkastetuista kohteista viisi on ennestään tunnettuja irtolöytöpaikkoja, yksi vanha tielinja ja yksi ennalta potentiaalisiksi arvioitu asuinpaikkakohde. Irtolöytöjen sijaintitiedot olivat muissa kuin yhdessä tapauksessa epätarkat, joten koekuoppien tekemisessä niiden kohdentaminen oli melko haastavaa. Tutkimusalueiden potentiaalisilla alueilla suoritettiin nopea systemaattinen maastotarkastus, jonka jälkeen aluetta kairattiin ja tehtiin muutamia koekuoppia (n. 50 x 50 cm). Joillain alueilla tarkastettiin lisäksi tuulenkaatojen juurakoita. Dokumentointi toteutettiin kirjallisilla muistiinpanoilla, valokuvauksella ja käsi-GPS-laitteella.

Inventoinnissa haettiin ennestään tiedossa olevien kohteiden luokittelua tarkentavaa tietoa, joka oli tarpeen kohteiden yleiskaavaan merkitsemistä varten. Luokittelua muutettiin kahdella kohteella. Vuoden 2007 (Seppä) inventoinnissa Sippolanmäeltä (2017 inventoinnin kohde 1, s.12) löydetyn irtolöytöpaikan yhteydestä havaittiin koekuopituksessa esihistoriallinen kivirakenne noin 50 cm:n syvyydestä. Kohteelle suositellaan kiinteän muinaisjäännöksen asemaa. Toinen kohde, josta saatiin uutta arkeologista tietoa on Sipiläntiellä sijaitseva röykkiökokonaisuus. Kohteessa (Pajula, Moilasen raportissa 2016, s.70) oli havaittu lukuisia peltoröykkiöitä. Syksyn 2017 tarkastuksessa kohteen peltoröykkiöitä dokumentoitiin käsi-GPS-laitteella. Osa 2017 inventoinnissa havaituista peltoröykkiöistä asemoituu melko tarkaan isojakokartan

rajoihin ja kohteen tiedot röykkiöistä liitetään osaksi Pajulan kiinteää muinaisjäännöstä sen alakohteiksi. Muut tarkastetut kohteet eivät tuottaneet uusia havaintoja kiinteistä muinaisjäännöksistä.

Pajulan röykkiöt asemoituna isojakokartan päälle (1787)

4. Kohteet ja tarkastetut alueet

Kohde 1: Sippolanmäki

Kohteen nimi: Sippolanmäki

Muinaisjäännösrekisterin numero: 1000009322

Laji: Kiinteä muinaisjäännös

Tyyppi: Asuinpaikka

Tyypin rakenne: Kivirakenne

Ajoitus: Esihistoriallinen

Keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN): P: 6817892 I 378031, Z/m.mpy alin: 92,50 Z/m.mpy ylin: 95

Etäisyystieto: Kuhmalahden kirkosta 8,2 km kaakkoon.

Peruskartta: 214111

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus (vuodelta 2007): Vuoden 2007 inventoinnissa Sippolanmäen suojaiselta itärinteeltä löydettiin niitetystä rypsellosta traktorin jäljestä läheltä toisiaan yksi kvartsi-iskos ja mahdollisesti hiotun kiviesineen katkelma. Sen kivilaji on kiilleliuskemaista, joten kyseessä saattaa olla hioinkivikin. Muoto muistuttaa enemmän taltan tai kirveen katkelmaa. Mitään muuta tällä kohdalla ei nyt löytynyt eikä voitu varmistaa onko kyseessä kivikautinen asuinpaikka tai mikä sen rajausta olisi. GPS-mittaus otettiin löytöpaikalta.

Aiemmat tutkimukset: Seppä, Johanna (2007), inventointi.

Inventointi (2017): Vuoden 2007 ilmoitetun löytöpaikan ympärille tehtiin neljä koekuoppaa. Yhdestä koekuopasta havaittiin kaksi päällekkäistä kivirakennetta (joiden välissä oli maata), joista ylemmän turpeen alta tulleen rakenteen päällä havaittiin pieniä määriä hiiltä. Alempi kivirakenne peitti koko koekuopan pohjan (n. 30 x 60 cm). Rakenne havaittiin noin 50 cm syvyydestä. Kivirakennetta ei purettu tässä yhteydessä ja se peitettiin muovipeitteellä, jonka päälle kaivettu maa ja kivet lapioitiin. Rakenne löytyi noin 10 metrin päästä vuoden 2007 löytöä paikalta, jossa havaittiin soikion muotoinen noin 1 x 4 metrin kokoinen painauma. Löytösyvyyden, stratifikaation ja aiempien esinelöytöjen perusteella kohde esitetään kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Sijainti 95 metrin korkeuskäyrällä viittaisi esihistorialliseen saariasutukseen.

Sippolanmäen tarkastettu alue (punainen) valikoitui rannansiirtymän ja maaperän (hiekkamoreeni) mukaan

Sippolanmäelle tehtyt koekuopat (1-3) ja havaitun kivirakenteen sijainti (4)

Sippolanmäen kivirakenteen löytöpaikka peittämisen jälkeen. Rakenne peitettiin muovipeitteellä, jonka päälle maa lapioitiin. KY 285: 5

Sippolanmäen kivirakenne tuli noin 50 cm:n syvyydestä. KY 285:4

Kohde 2: Koivisto

Kohteen nimi: Koivisto

MJ-rekisterin numero: 1000009321

Laji: Löytöpaikka

Tyyppi: Löytöpaikat

Tyypin tarkenne: Ei määritelty

Ajoitus: Rautakautinen

Keskikoordinaatit: P (ETRS-TM35FIN): 6818831 I (ETRS-TM35FIN): 377565, Z/m.mpy alin: 90,00

Etäisyystieto: Kuhmalahden kirkosta 7,5 km itäkaakkoon.

Peruskartta: 214111

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: KM 35234 suiponsoikea pronssinen kupurasolki, koristeena kapeita nauhakiemuroita. Soljen on löytänyt edesmennyt Tuure Rosendahl 1940-50 -luvulla Kuhmalahden Pohjan kylän Koiviston tilalta. Diarioitu 21.9.2005.

Aiemmat tutkimukset: 2007 (Jussila), 2016 (Moilanen, kohdetta ei tarkastettu)

Inventointi 2017: Vuoden 1845 Hämeen läänin kartan mukaan soljen löytöpaikka olisi ollut veden alla vielä 1800-luvulla. Alueella suoritettun metallinilmaisinsinnän perusteella paikalla ei ole syytä olettaa olevan kiinteää muinaisjäännöstä. Löytöaineisto koostui resistentistä rautaesineistöstä: nauloista, muttereista, sahan teristä, repäisykorkeista ja maatalouskoneiden osista. Löytöpaikan sijaan metallinetsintää olisi mahdollista jatkaa lähempänä Vehkajärventien ja Kaanaantien risteystä, johon on merkitty taloja 1600-luvun maakirjakarttaan.

Alue, jossa tehtiin metallinilmaisinkartoitusta (oranssilla)

Koiviston irtolöytöpaikan prospektointia teki metallinilmaisinharrastaja Markus Kujanpää. KY 285:6.

Maakirjakartta (Anders Streng), vuodelta 1635 Pohjan kylästä.

Kohde 3: Vähä-Annala

Kohteen nimi: Koivisto

MJ-rekisterin numero: 1000007988

Laji: Löytöpaikka

Tyyppi: Löytöpaikat

Tyyppin tarkenne: Irtolöytöpaikka

Ajoitus: Kivikautinen

Keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN): P: 6821218 I: 374640. Z/m.mpy alin: 85 Z/m.mpy

Etäisyystieto: Kuhmalahden kirkosta 4 km itään

Peruskartta: 214112

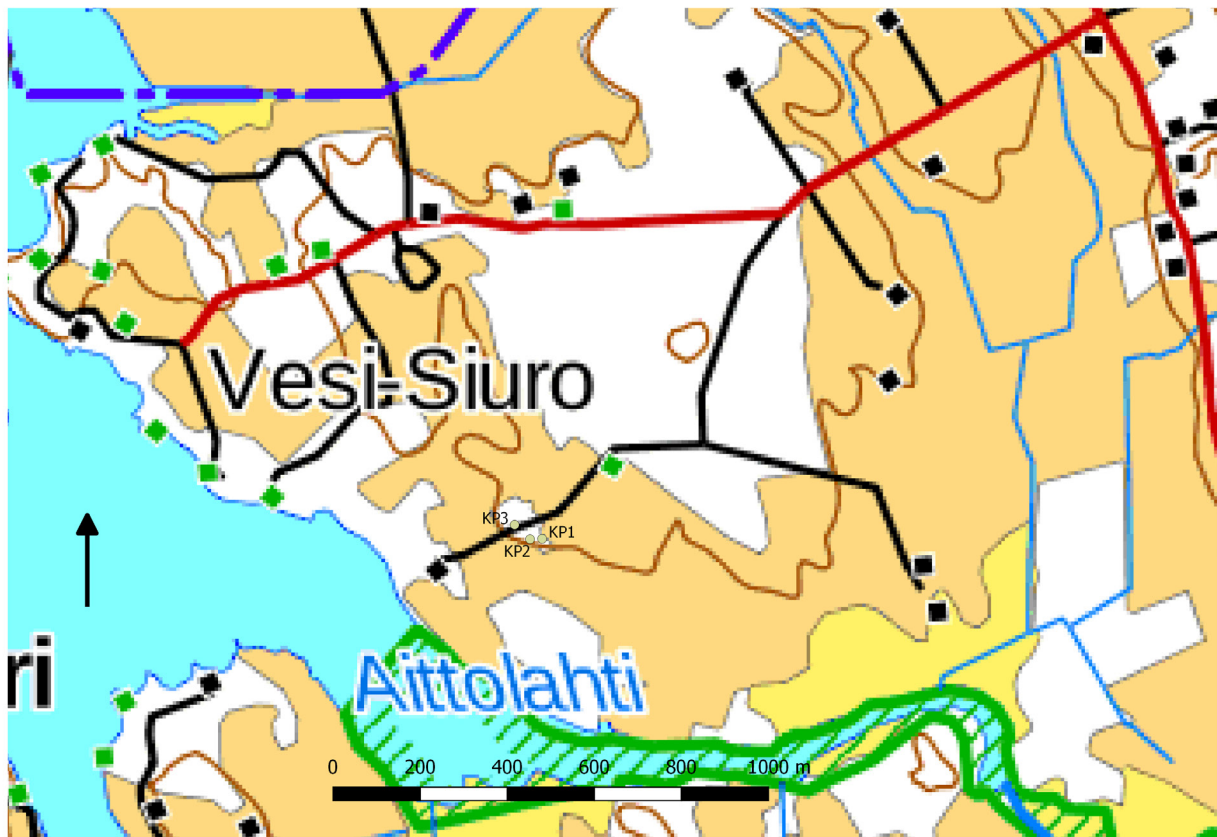
Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: Tasataltta KM 2087:1 on löydetty Puntarin kylän Vähä-Annalan lehmihaasta. Vähä-Annalan talo sijaitsee Längelmäveden itäpään Aittolahden pohjoisrannalla. Maasto laskee terasseina lounaaseen kohti järveä. Talon ympäristössä on peltoja.

Aiemmat tutkimukset: 2007, Johanna Seppä, inventointi

Inventointi 2017: Vähä-Annalan kivikautisen löytöpaikan tarkastuksessa tehtiin kolme koekuoppaa 90 metrin korkeuskäyrän kohdalla alueella sijaitsevalle peltosaarekkeelle. Koekuopista ei tullut löytöjä, rakenteita tai selkeää kulttuurikerrosta. Tehtyjen havaintojen perusteella iso osa ennalta potentiaaliselta vaikuttaneesta peltosaarekkeesta oli sekoittunut maankäytön seurauksena.

Vähä-Annalan tarkastettu alue (punaisella)

Vähä-Annalan alueelle tehtyjen koekuoppien paikat

Yleiskuva Vähä-Annalan koekuopitusalueelta. KYK 285: 10.

Kohde 4: Jaakkola

Kohteen nimi: Jaakkola

MJ-rekisterin numero: 1000007989

Laji: Löytöpaikka

Tyyppi: Löytöpaikat

Tyypin tarkenne: Irtolöytöpaikka

Ajoitus: Kivikautinen

Keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN): P: 6823337 I: 377639. Z/m.mpy alin: 102,50 Z/m.mpy ylin: 105,00

Etäisyystieto: Kuhmalahden kirkosta 7,4 km koilliseen

Peruskartta: 214112

Muinaisjäännösrekisterin kuvaus: KM 2087:20 tasataltta, joka on löydetty Jaakkolan torpan pellosta Kuhmajärven pohjoisrannalta. KM 2102:257 flat hálmejsel (kourutaltta), funnen vid sjöstrand å Jakola i Pohja by af Kuhmalahti. KM 2102:258 tunn skand. yxa (kivikirves tai tasataltta), funnen å Jakola i Pohja by af ”Kangasalan kappelista”. Jaakkolan talo sijaitsee Kuhmajärven luoteiskulmalla, loivasti kaakkoon viettävällä rinteellä. Kuhmajärven korkeus on 100,9 metriä mpy. Talon etelä- ja itäpuolella on lähellä rantaa pieniä peltotilkkuja. Ilmeisesti kiviesinelöydöt ovat peräisin näistä pelloista.

Aiemmat tutkimukset: 2007, Johanna Seppä, inventointi

Inventointi 2017: Jaakkolan peltoalueelle tehtiin koekuopitusta. Yhdestä koekuopasta havaittiin kyntökerroksen alla erikokoisista kivistä koostuva kivikerros, mutta ei selkeää kivrakennetta tai muuta muinaisjäännökseksi tulkittavaa. Kivikerroksen päällä ei havaittu hiiltä tai muuta löytöaineistoa.

Jaakkolan pelloille tehdyt koekuopat

Koekuopasta 3 havaittu kivikerros. KYK 285:12

Kohde 5: Sipilä/Pajula (Pajulahti)

Kohteen nimi: Pajula (Pajulahti)

MJ-rekisterin numero: 1000009320

Laji: Kiinteä muinaisjäänös

Tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: Röykkiöt, kiviaidat

Ajoitus: Ajoittamaton

Keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN): P: 6825325 I: 382783. Z/m.mpy alin: 105,00 Z/m.mpy ylin: 110,00

Etäisyystieto: Kuhmalahden kirkosta 7,4 km koilliseen

Peruskartta: 214303

Muinaisjäänösrekisterin kuvaus: KM 2087:7 tasatalta, löytynyt Pajulan kylän Sipilän talon Wartholman pellosta, pari kiven heittoa Pajulan seljän rannasta. Huom! merkitty Museoviraston luettelossa Sahalahden kuntaan, Längelmäveden seudun historiassa Kuhmalahden löydöksi. Pajulan kylä ja Sipilän talo sijaitsee Kuhmalahden pohjoisosassa Pajulanjärven länsirannalla. Pajulanjärven korkeus on 105,9 m mpy.

Aiemmat tutkimukset: 2007, Johanna Seppä, inventointi (ei tarkastettu), Ulla Moilanen (2016), inventointi

Inventointi 2017:

Sipilän alueelta tehtyjen kivilautisten irtolöytöjen takia alueelle kohdennettiin täydennysinventointi. Alue ei ollut enää viljelykäytössä, eikä alueella voitu tehdä pintapoimintaa. Sipilän alueelle tehtiin kolme koepistoa, mutta kivikauteen viittaavia havaintoja ei tehty.

Sipilän tontti on vanha niittyalue, perinnebiotooppi. Laella on suuren lohkokivinavetan perustukset jäljellä. Rinteessä Sipiläntien itäpuolella tehtiin havaintoja kivirakenteista (aiemmin, myös Moilanen 2016, s.70). Alueella on runsaasti röykkiöitä, joista dokumentoitiin tässä yhteydessä 20. Kasvipeite röykkiöissä vaihtelee ja niiden ikä ei myöskään ole yksiselitteisesti sama. Röykkiöiden koko vaihtelee. Suurimmat röykkiöt ovat melko kookkaita 3/4x5 ja yli metrin korkuisia. Monet röykkiöistä ovat pieniä ja pyöreitä (2 metriä halkaisijaltaan). Osa röykkiöistä on täysin sammaleen peitossa, osa vain osittain. Osa röykkiöistä on pyöreitä, osa soikion- tai pitkänmallisia. Muutama röykkiö vaikuttaisi hajonneelta kiviaidalta. Kiviaidat ja röykkiöt ovat mahdollisesti toimineet karja-aitauksena ja/tai rajaamaan niityn ja pellon väliä. Kiviä havaittiin sammaleen alla asteltaessa myös röykkiöiden väliselle alueelle. Alue ei ole kuitenkaan kauttaaltaan kivikkoista. Iso osa röykkiöistä näyttäisi olevan linjassa isojakokartan (1787) rajausten kanssa. Koekuopan perusteella röykkiöiden rajaama alue olisi ollut niittyä 1700-luvulla. Maannos ei myöskään vaikuta muokatulta. Humuksen alta tulee puhdas punertava hiekkamoreeni. Isoimpien röykkiöiden kohdalla esihistoriallisen hautapaikan mahdollisuutta ei voi täysin sulkea pois.

Sipiläntien röykkiöiden sijainti isossa mittakaavassa

Sipiläntien itäpuolella tehtyt havainnot

Sipiläntien röykkiö 6. KYY 285: 19

Sipilän röykkiö 10. KYY 285: 23

Kohde 6: Kuhmalahden kirkonkylän läpi kulkeva tielinja (Pälkäne-Onkkaala-Sahalahti-Kuhmalahti)

Laji: Kulkuväylät

Tyyppi: Kulkuväylät

Tyypin tarkenne: Tienpohjat

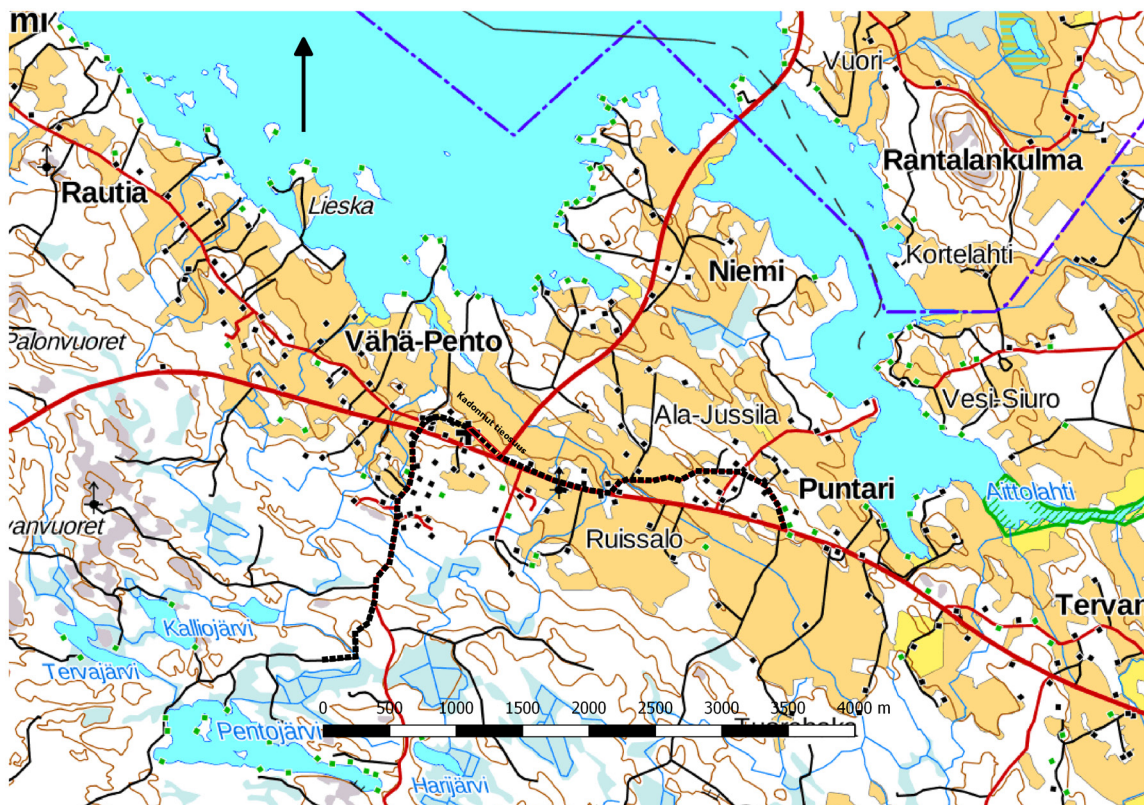
Ajoitus: Historiallinen

Etäisyystieto: Tie kulkee Kuhmalahden kirkonkylän läpi

Peruskartta: 214112

Aiemmat tutkimukset: Luoto, Kalle (2011), karttaselvitys

Inventointi 2017: Inventoinnin tarkoituksena oli selvittää vanhan tielinjan nykytila ja siinä mahdollisesti ilmenevät kaava-alueelle sijoittuvat käytöstä jääneet osuudet. Vanha tielinja ajettiin läpi maltillisella nopeudella tarkkaillen tien reunoja. Nykyisin käytössä oleva tielinja vaikuttaisi noudattavan vanhaa tielinjaa ollen yhä tieliikennekäytössä. Poikkeuksena tästä Kuhmalahden kirkon takaa kulkeva vanha tieosuus sijoittuu pellolle. Vielä 1957 peruskartassa tieosuus on ollut tieliikennekäytössä. Vuosien 1977 ja 1987 peruskarttoihin tieosuus on merkitty kärrypoluksi.

Tarkastettu vanha tielinja ja sen katkennut osuus (punaisella rajattu)

Vanha tielinja katkeaa Kuhmalahden kirkonkylän kohdalla. Tie on ilmeisesti poistunut käytöstä 1960- tai 1970-luvulla

Tarkastettu alue: Iso Salonsaari

Kohteen nimi: Iso Salonsaari

Keskikoordinaatit (ETRS-TM35FIN): P: 6819519 I: 387229

Etäisyystieto: Vehkajärvessä noin 500 metrin päässä lounaaseen Joensuun (Kangasala) kivikautisesta asuinpaikasta

Peruskartta: 214303

Inventointi 2017: Vuoden 2016 inventoinnissa Ulla Moilanen paikansi Joensuun kivikautisen asuinpaikan Vehkajärven rannalta. Iso Salonsaari sijaitsee Vehkajärvessä vain noin 500 metrin päässä lounaaseen Joensuun kivikautisesta asuinpaikasta. Iso Salonsaareen oli kaavoitus suunnitelmaan merkitty kolme uutta tonttia ja aluetta pidettiin sijaintinsa ja maaperän vuoksi potentiaalisena kivikautisena asuinpaikkakohteena. Kohteelle tehtiin maastotarkastus, jonka yhteydessä aluetta koekuopitettiin ja kairattiin niillä alueilla, joihin yleiskaavassa osoitettiin muuttuvaa maankäyttöä. Potentiaalisiksi arvioitu alue on suurimmaksi osaksi kivikkoista, todennäköisesti vanhaa rantakivikkoa. Maaperä on punertavaa hiekkaa ja hiekkamoreenia. Alueelta ei tehty havaintoja kiinteistä muinaisjäännöksistä. Turve- ja moreenikerroksen välissä havaittiin palokerros, mutta se on todennäköisesti luontainen.

Tarkastetut alueet ja kaavoitetut tontit Iso Salonsaarella (punaisella)

5. Yhteenveto

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti Kangasalan kunnan tilaamana arkeologista inventointia Kuhmalahden kunnan alueella vuosina 2016 ja 2017. Vuoden 2017 inventoinnin tarkoituksena on täydentää Ulla Moilasen (2016) suorittamaa inventointia. Tämän raportin kenttätyöt teki marraskuussa 2017 FM Kim Krappalan. Inventointia valvoi ja ohjasi Pirkanmaan maakuntamuseon arkeologi FM Kreetta Lesell. Kenttätyöt kestivät yhteensä neljä päivää.

Tässä arkeologisessa täydennysinventoinnissa yhden irtolöytöpaikan muinaisjäännösstatus arvioidaan kiinteäksi muinaisjäännökseksi (Kohde 1: Sippolanmäki). Sippolanmäellä havaittiin soikea painanne peltosaarekkeessa. Painauman keskeltä koekuopasta havaittiin yhtenäinen kivirakenne 50 cm:n syvyydessä. Toinen uusi ehdotus on Pajulan (Pajulahti) rökkiökokonaisuuden liittäminen alakohteeksi Pajulan kylätontille. Rökkiöt asemoituvat isojakokartan rajoilla ja todennäköisesti ainakin suuri osa rökkiöistä liittyy historiallisen ajan viljely- ja laidunnustoimintaan. Rökkiöalueen laajuuden, ajoituksen ja funktion arvioiminen vaatii tarkempaa tutkimusta kuin tämän inventoinnin yhteydessä oli mahdollista suorittaa. Rökkiökokonaisuus saattaa sisältää myös esihistoriallisen ajan rökkiöitä. Kohteesta tehtiin alustavia havaintoja jo Moilasen (2016, s.70) raportissa. Rökkiöiden lisäksi mäen päällä havaittiin jo Moilasen (2016, s.70) raportissa havaittu talon pohja.

Tarkastetuista kohteista viidestä (joista neljä on tunnettuja irtolöytöpaikkoja) ei löydetty merkkejä säilyneestä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Kohteille tehty pienimuotoinen koekuopitus ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta kiinteän muinaisjäännöksen olemassaolosta.

Tampereella 24.11.2017

Kim Krappala

Lähteet

Painamattomat lähteet:

Hinnerichsen, Miia 2016: *Kangasala. Kuhmalahden rantaosayleiskaavan ja kirkonkylän sekä Pohjan kyläyleiskaavojen kulttuuriympäristöselvitys. Osa 2: Rakennetun kulttuuriympäristön inventointi*. Pirkanmaan maakuntamuseo.

Jussila, Timo 2003. *Kuhmalahti Vehkajärvi osayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2003*. Inventointiraportti. Mikroliitti oy.

Jussila, Timo 2007. *Kuhmalahti. Rantaosayleiskaava-alueiden muinaisjäännösinventointi 2007*. Työvaihe 1. Inventointiraportti, Mikroliitti oy. Pirkanmaan maakunta museon arkisto.

Köngäs, Ulrika 2009. *Kuhmalahti. Kirkonkylän keskustan asemakaava-alueen arkeologinen inventointi*. Museoviraston keskusarkisto.

Luoto, Kalle 2011. *Pirkanmaan historiallisesti merkittävät tiet*. Karttaselvitys. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Moilanen Ulla 2016. *Kangasala. Kuhmalahden rantaosayleiskaavan ja kirkonkylän sekä Pohjan kyläyleiskaavojen kulttuuriympäristöselvitys. Osa 1: Arkeologinen inventointi*. Pirkanmaan maakuntamuseo.

Seppä, Johanna 2007. *Kuhmalahti, Arkeologinen osainventointi. Kirkonkylän asemakaava ja Pohjan kansakoulun ympäristö*. Museoviraston keskusarkisto.

Liite

Taulukko koekuopista ja muista arkeologisista havainnoista

Lyhenteet, KK= Koekuoppa, Koord.= Koordinaatit (ETRS-TM35FIN)

VM= Virhemarginaali

Sippolanmäki

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
1	378028/6817919	+- 4 m	Savea, ei löytöjä, koepiston halkaisija 40cm, syvyys 40cm
2	378021/6817905	+- 4 m	Savinen hiesu, ei löytöjä, koepiston halkaisija 30 cm, syvyys 40 cm
3	378020/6817900	+- 4 m	Humusmaa 20 cm, savi 20cm, ei löytöjä, koepiston halkaisija 30cm, syvyys 40cm.
4	378005/6817901	+- 4 m	Peltosaarekkeessa havaittiin soikion mallinen painanne (n. 1 x 4 m). Painanteen keskellä tehtiin leikkaava koekuoppa (60 x 130 cm). Välittömästi pintaturpeen alta havaittiin isoja kiviä rinnakkain. Isojen kivien rinnalla havaittiin humuskerroksen alla pienempiä alle nyrkin kokoisia kiviä, joiden päällä havaittiin pieniä määriä hiiltä. Pienten kivien muodostaman kiveyksen alla havaittiin 20-30 cm paksu luontainen hiekkamoreeni, jonka alta paljastui yhtenäinen kiveys, joka jatkui koekuopan profileihin.

Koivisto

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
1	377602/6818823	+- 4 m	Pyöreä, litteä rautaesine, jossa on reikä keskellä, mahdollinen aluslaatta
2	377594/6818828	+- 4 m	Repäisypullonkorkki
3	377591/6818816	+- 4 m	Hevosenkenkä, taottu
4	377588/6818804	+- 4 m	Ruostunut viila
5	377606/6818799	+- 4 m	Ruostunut naula
6	377593/6818783	+- 4 m	Aisan kiinnityslenkki
7	377566/6818790	+- 4 m	Justeeri, sahanterä
8	377556/6818809	+- 4 m	Takonaula
9	377562/6818810	+- 4 m	Mutteripultti
10	377569/6818812	+- 4 m	Ruostunut rautaesineen katkelma, mahdollinen traktorinosa
11	377578/6818820	+- 4 m	Rautaesine, kaartuva, ruostunut, jonkun koneen osa
12	377587/6818831	+- 4 m	Litettä tunnistamaton rautaesine
13	377579/6818841	+- 4 m	Takonaula
14	377569/6818846	+- 4 m	Repäisypullonkorkki
15	377558/6818864	+- 4 m	Sulanut tinaseos
16	377568/6818831	+- 4 m	Mutteri
17	377563/6818826	+- 4 m	Naula
18	377559/6818823	+- 4 m	Kettingin lenkki
19	377556/6818824	+- 4 m	Fajanssifragmentti ja rautapurkin kansi
20	377550/6818821	+- 4 m	Fajanssifragmentti ja rautainen tunnistamaton koneen osa

Vähä-Annala

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
1	374872/6821293	+- 4 m	Koekuoppa 55x65 cm. Turpeen alla savinen hiesukerros (20 cm). Hiesun alla puhtaampi savi, jossa havaittiin ohuita, ruskeita pystysuuntaisia raitoja. Koekuopan pohjoisprofiilissa oli suuri kivi (yli 40 cm halk.), jonka yläpinta tuli 25 cm:n syvyydestä. Kuopan vieressä havaittiin siirtolohkareissa pieniä määriä kvartseja.

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
2	374845/6821292	+- 4 m	Koepisto 40x40 cm. Turpeen alla savinen hiesukerros (20 cm). Sen alla likaisempi, rusehtava savi (25 cm).
3	374809/6821325	+- 4 m	Koepisto 30x55 cm. Harmaa homogeeninen multa.

Jaakkola

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
1	377719/6823322	+- 4 m	Koepisto 40x40 cm. Harmaan homogeeninen savi.
2	377710/6823350	+- 4 m	Koepisto 40x40 cm. Pintaturpeen alla 20 cm savinen hiesu, jonka alla on nokinen hiesu (n. 5 cm paksu). Alimpana rusehtava savi (n. 20 cm).
3	377660/6823264	+- 4 m	Koekuoppa 55x60 cm. Pintaturpeen alla savinen hiesu (n. 20 cm), vaihtettua vaaleanharmaaksi saveksi, jonka sisällä havaitaan eri kokoisista kivistä koostuva kerros. Kivikerroksen löytösyvyys 27-32 cm.

Sipilä/Pajula (Pajulahti)

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
1	382790/6825278	+- 4 m	Turpeen alla melko homogeeninen harmaa hiekkamoreeni.
2	382787/6825229	+- 4 m	Turpeen, kivien ja mullan sekaisen kerroksen (n. 20 cm) alla havaittiin yhtenäinen punertava hiekkamoreeni.
3	382809/6825204	+- 4 m	Humuskerroksen (10-15 cm) alta havaittiin samainen punertava hiekkamoreenia kuin koekuoppa 2:sta.

Rakennuksen paikka

382779/6825217 +- 4 m

Rakennuksen pohja, jonka lyhyemmän sivun pituus on noin 5 metriä.

Röykkiö

1	382788/6825221	+- 4 m	Pyöreä halkaisijaltaan 2 metriä, korkeus noin 50 cm
2	382792/6825216	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, sammaleen peitossa, korkeus noin 50 cm
3	382795/6825212	+- 4 m	Röykkiö kooltaan 3x2 metriä, korkeus noin 50 cm
4	382800/6825203	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, korkeus noin 50 cm
5	382808/6825196	+- 4 m	Röykkiö on aitamainen 3x2 metriä, päältä tasainen, korkeus alle 50 cm
6	382827/6825192	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 3 metriä halkaisijaltaan, noin 1 metriä korkea
7	382823/6825201	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, noin 50 cm korkea
8	382822/6825204	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, alle 50 cm korkea
9	382816/6825206	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, noin 50 cm korkea
10	382827/6825212	+- 4 m	Röykkiö 3x5 metriä, korkeus noin 1 m
11	382812/6825210	+- 4 m	Pyöreä halkaisijaltaan 2 metriä, korkeus noin 50 cm
12	382814/6825212	+- 4 m	Röykkiö, noin 2 metriä halkaisijaltaan, pusikoitunut
13	382819/6825218	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, alle 50 cm korkea
14	382820/6825223	+- 4 m	Röykkiö 3x2 metriä, korkeus noin 1 m
15	382821/6825232	+- 4 m	Röykkiö 3x2 metriä, korkeus noin 1 m
16	382820/6825233	+- 4 m	Röykkiö 2x1 metriä, korkeus noin 1 m
17	382809/6825228	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 2 metriä halkaisijaltaan, noin 50 cm korkea
18	382803/6825227	+- 4 m	Röykkiö pyöreä, 3 metriä halkaisijaltaan, noin 1 metriä korkea
19	382799/6825219	+- 4 m	Röykkiö pitkänmallinen, ainakin 3x5 metriä, korkeus noin 1,2 metriä, mahdollinen hautaröykkiö
20	382777/6825255	+- 4 m	Röykkiö 5x4 metriä, korkeus noin 1 m

Kuhmalahden kirkonkylän läpi kulkeva tielinja (Pälkäne-Onkkaala-Sahalahti-Kuhmalahti)

Mittauspiste	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
Alkupiste	369462/6819697	+- 4 m	Reitin aloituspaikka
Kadonnut tieosuus	370679/6821317	+- 4 m	Kuhmalahden kirkonkylän kirkon takaa kulkenut vanha tielinja katkeaa pellolle
Loppupiste	372916/6820695	+- 4 m	Tarkastetun matkan päätepiste

Iso Salonsaari

KK	Koord. (I/P)	VM	Kuvaus
1	387184/6819640	+ -10 m	Humuskerroksen alla havaittiin palokerros, jonka alta tuli puhdas punertava hiekkamoreeni.
2	387156/6819747	+ -10 m	Humuskerroksen alla havaittiin palokerros, jonka alta tuli puhdas punertava hiekkamoreeni.
3	387146/6819762	+ -10 m	Turpeen alta tuli luontaista kivikkoa.

